

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Carolus M. Romanorum Imperator, Et Francorum Rex,
Romano-Catholicus, Libris IV. Explicatus, Et Vindicatus**

Schaten, Nicolaus

Nevhsii, 1674

Reverendissimo et Celsissimo Principi Ferdinando, Episcopo
Paderbornensi, S. R. Principi, Comiti Pyrmontano, Libero Baroni De
Fvrstenberg.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-99067](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-99067)

Reverendissimo et Celsissimo Principi

FERDINANDO,

EPISCOPO PADERBORNENSI,

COADJUTORI MONASTERIENSI,

S. R. I. PRINCIPI,

COMITI PYRMONTANO,

LIBERO BARONI

DE FVRSTENBERG.

FELICITATEM

Nicolaus Schaten Societatis Jesu.

... CELSISIME PRINCEPS,
cor meum, & pascunt vos. ... à calu-
etiam custodes gregis sui sunt, ne quam ovem lupus rapia-
Ipsi enim per vigilant, quasi rationem pro animabus vestris redditu-
ri. Hinc Augustino teste, altior locus positus est Episcopis in Ecclesia,
ut vinitori in vinea, confidentque in throno suo, ut ipsi superinten-
dant,

D E D I C A T I O.

Magnum Imperatorem, conditoremque primorum per Saxo-
niam Episcopatum, (quos inter Tuus ille Paderbornensis
cum primis est illustris,) non fuisse unquam ex integro Roma-
no-Catholicum, sed in quàm plurimis Religionis suæ do-
gmatibus Lutheranum. Id quidem scriptioni ejus tanquam
palmare argumentum prætenditur, verum ultrà progressus,
grassatusque per omnes propè religionis controversias, insanè
contendit, non modò Episcopos, & Pastores Catholicos, qui
Carolus M. consecuti sunt, à doctrina Apostolica ad impios,
ac nefandos errores, cum toto populo descivisse; sed & ipsum
Carolus Magnum, dum fana & idola subverteret in Saxonia,
simul cum Papistis, (ut nos vocat) ad novum superstitionis, &
sacrilegum adeò idololatriæ cultum traduxisse Saxones, ac
majores nostros. Quo equidem haud scio, quid aut contume-
liosius in Carolus, aut iniquius in nos dici, scribi que potuerit.
Is Adversarij liber jactanter à suis exceptus, quantum religio-
ni nostræ, tantum animis nostris vulnus impressit: tanquam
non satis sit bona Catholicæ Ecclesiæ, ex quibus cum uxori-
bus & liberis vivunt, intervertisse, populumque, qui antiqui-
tus à Carolo Magno jurisdictioni sacræ Paderbornensis Epi-
scopi est assertus, subtraxisse, nisi ex suis etiam erroribus &
maledicendi licentiâ nobis insultent. Sed habent hanc illi de-
clamandi apud populum, scribendi que libertatem, quæ nobis
esse debet defendendi necessitas, ne approbata à nobis crede-
rent, quæ non essent confutata, & silentium in consensum du-
cerent. Qua in re, ne quid Catholicæ Reli-
gionisque videretur.

D E D I C A T I O.

facerent. Quod cum ego pro ingenij mei tenuitate suscep-
rim, perfecrimque; cui potius, quam Tibi, qui mihi auctor,
adjutorque fuisti, hosce libros dedicarem? Satis hæc esse po-
terant, ut sub Tuo judicio, & patrocinio collocarem: sed aliæ
mihi, ac duæ cumprimis graviores, potioresque sunt causæ.

Quarum prima, ac facile princeps se mihi, ex sublimi in
Ecclesia, divinoque Episcoporum munere, obtulit. Sunt enim
Episcopi Apostolorum successores, quemadmodum Sacer-
dotes ex inferiori gradu locum discipulorum Christi tenent.
Sunt Rectores Ecclesiarum suarum, quos *Spiritus sanctus posuit*
regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit Sanguine suo. Sunt Patres fi-
liorum suorum. Præclare D. Augustinus: *Gennerunt te Aposto-* *In Psal. 44.*
li, ipsi missi sunt, ipsi prædica verunt, ipsi Patres. Sed nunquid corpo-
raliter nobiscum semper esse potuerunt? nunquid usque ad hoc tem-
pus, nunquid usque in posterum? ergo illorum abscessu deserta est Ec-
clesia? absit. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Quid est, pro patri- *Psalm. 44.*
bis tuis nati tibi sunt filij? Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis
filij nati sunt, constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi, qui sunt
per totum mundum, unde nati sunt? ipsa Ecclesia patres illos appel-
lat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus Patrum. Ipsa
fecit illos Pastores, & Doctores populorum. Pauli id voce *Ad Eph. 4.*
clarum est: Deus dedit quosdam Apostolos, quosdam verò Prophe-
tas, alios Evangelistas, alios Doctores, & Pastores in adificationem
corporis Christi, in consummationem sanctorum. Id quod jam an-
te oraculo Jeremiæ promissum: Dabo vobis Pastores secundum *Jerem. 3.*
cor meum, & pascunt vos scientiâ & doctrinâ. Et quia pastores,
etiam custodes gregis sui sunt, ne quam ovem lupus rapiat:
Ipsi enim per vigilant, quasi rationem pro animabus vestris redditu-
ri. Hinc Augustino teste, altior locus positus est Episcopis in Ecclesia,
ut vinitori in vinea, considentque in throno suo, ut ipsi superinten-
dant,

D E D I C A T I O.

dant, tanquam qui populum custodiunt. Demum Episcopi, (ut cætera gloriosa honoris, ac muneris nomina prætermittam) sunt cognitores, & supremi iudices in Ecclesia, ad quorum tribunal, & iudicium omnes religionis controversiæ, causæque Ecclesiasticæ deferuntur. Quemadmodum ex Apostolorum instituto & exemplo, in omnibus Concilijs controversiæ fidei ad eorum iudicium delatæ sunt, ijque omnes & soli iudices in Concilijs Occumenicis subscripserunt; sicuti ad eos Reges & Imperatores hæc detulerunt, eorumque iudicio se ipsos submitserunt. Quod cum ex omni antiquitatis memoria, & omnium ætatum Concilijs, tum Caroli cum primis Magni iudicio factoque assertum est. Quapropter Capitularium lib. 5. Constantinum Magnum secutus introducit: *Illud enim, inquit, nobis ad exemplum reducendum est, quod in Ecclesiastica historia Constantinus Imperator Episcopis respondit: Deus constituit vos Sacerdotes, & potestatem vobis dedit, de nobis quoque iudicandi, & ideo nos à vobis rectè iudicamur; vos autem non potestis ab hominibus iudicari: propter quod Dei solius inter vos expectate iudicium. Vos etenim nobis à Deo dati estis dij, & conveniens non est, ut homo iudicet deos, sed ille solus, de quo scriptum est: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit.* Et quæ unquam causa religionis oblata Carolo Magno, quam non vel ad Romani Pontificis, vel ad Episcoporum in Concilio iudicium retulerit? aut quæ Synodus Carolina, quas quotannis celebrabat, cui non Episcopos, Abbates, & Comites, Regni que proceres in tres classes distributos, interesse voluerit? Haud alio Regum Francorum instituto, quàm ut Episcopi ea, quæ ad formandum Clerum, causasque religionis, Abbates quæ ad Monachorum disciplinam, Comites quæ ad populi mores legesque poscebantur, mixtâ Synodorum ratione pertractarent, deciderent.

D E D I C A T I O.

derentque. Quemadmodum hæc Patres in Concilio Moguntino exponunt. Quanquam & longè conspectior apud Carolum Episcoporum auctoritas, æstimatioque sapientiæ, quos Theodosij M. exemplo, & regum Francorum instituto, etiam civilium causarum iudices renuntiavit, eamque quam Theodosius M. legem sanxerat per imperium ad interrogata Ablavij Ducis, Carolus in regno Franciæ sancitam voluit : Nimirum ut liberæ omnibus essent appellationes ad Episcoporum tribunal : Atque ut *omnes causæ, quæ vel Prætorio jure, vel civili tractantur, Episcoporum sententijs terminatæ, perpetuo stabilitatis jure firmentur. Nec liceat ulterius retractare negotium, quod Episcoporum sententia deciderit. Testimonium etiam, ab uno licet Episcopo perhibitum, omnes iudices indubitanter accipiant. Nec alius audiat, cum testimonium Episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conscientia mentis inlibatæ protulerit.* Lib. 6. Capit. tit. 28 2. Et quæ non in hanc rem Theodosius, & Carolus religiosissimi Imperatores, Episcoporum auctoritati, venerationi, iudicioque detulerunt ? aut quam non partem muneris sui Carolus Magnus in administrando regno imperioque Episcopis commisit ? Quid enim frequentius in Carolinis legibus, quàm ut Episcopi & Comites justitiam ex hoc præscripto administrent ? Universum Carolus suum de Episcopis iudicium ex D. Prospero complexus, lib. 5. Capitularium : *Illi, inquit, per Dei gratiam sunt divinæ voluntatis iudices, Ecclesiarum Christi post Apostolos fundatores, fidelis populi duces, veritatis assertores, prævæ doctrinæ hostes, omnibus bonis amabiles, & malè sibi conscijs ipso etiam visu terribiles, vindices oppressorum, Patres in fide Catholica regeneratorum, prædicatores celestium præmiorum, exempla bonorum, documenta virtutum, & forma fidelium.*

DEDICATIO.

delium. Ipsi sunt decus Ecclesie, in quibus fulget Ecclesia; ipsi colum-
ne firmissimæ, quibus in Christo fundatis innititur omnis credenti-
um multitudo: ipsi sunt janua civitatis æternæ, per quas omnes qui
credunt ingrediuntur ad Christum: ipsi janitores, quibus claves da-
te sunt regni calorum, ipsi dispensatores regie domus, quorum arbi-
trio dividuntur in aula regis æterni gradus & officia singulorum.
Hæc Carolus, & ante eum Constantinus, & Theodosius Ma-
gni Imperatores, unaque SS. Patres de Episcopis, quorum ne
nomen quidem adversarij in sua religione ferre possunt. At
cùm ego hæc mecum expenderem, videremque Te, Celsissi-
me Princeps, in hoc fulgentissimo Episcoporum ordine, omni-
bus Episcopi ornamentis, virtutumque splendore Antistitem
longè conspicuum, ad quem potius in hac Religionis contro-
versia appellarem, quàm ad Te? quem & Judicem æquum, &
defensorem fidum, & patronum optimum habiturus essem,
quando omnia in te magna, summaque, quæ in Principe, &
Episcopo desideres, omnium doctrinarum & virtutum certa-
mine concurrunt, ut divino prorsus munere huic sedi Caroli-
næ, & hac cum primis tempestate destinatus, datusque Episco-
pus videri debeas. Habent hoc magni & illustres aliquando
futuri in Ecclesia Præsules, ut à primis adolescentiæ annis Dei
provisu deligantur, ejusque ductu, per destinatas providen-
tiæ vias, ad sublime hoc in Ecclesia Christi munus perveniant.
Ætatem si Tecum remetiari à puero, quàm non hæc plena
beneficijs cælestibus, & præfagijs etiam, si tua hæc modestia
referre pateretur? Tractus à Parente, Archisatrapâ Ducatus
Westfalæ, priscae Nobilitatis, familiæque Furstenbergicæ
Barone, Bilstenij, ac Waldenburgij Dynastâ, unâ cum fra-
tribus à teneris annis ad humaniora studia, quæ tam expedito
ad liberales artes omnes ingenio, quàm eminenti semper lau-
de

D E D I C A T I O.

de inter Tuos comprehendisti: posita nimirum tunc illa sunt fundamenta politioris literaturæ, quibus nominis Tui fama per Germaniam, Italiam, Galliam, Britanniam, Daniam, Sueciam, & Belgium, inter doctissimos hujus sæculi viros inclaruit. Quid enim illa erudita Poëmata Tua, toties inter *Illustres Poëtas* typis vulgata? Quid *Monumentorum Paderbornensium inscriptiones*, ex veteri Poëtarum vena? Quid ipsa Monumenta Paderbornensia, omnium antiquitatum, & rerum per Westfaliam gestarum compendium? Tuo hæc ingenio elaborata, tuo labore parta, tam ad plausum, quàm admirationem denuò aucta, & in lucem data, illustriora sunt ex maturioribus scientijs. Nam postquam Paderbornæ, & Monasterij Philosophiam, Colonix Theologiam, & Jus civile complexus, simulque in familiaritatem *Fabij Chisij*, qui tum ad Rhenum Legati Apostolici munereungebatur, ingenij & doctrinæ commendatione venisti; atque ille haud multo post Cardinalis est renuntiatus, Romam te evocavit, & in consortium, doctorumque Virorum academiam introduxit: tum verò exsertum illud ingenium tuum Italis supra consuetudinem Germanorum probari extollique ccepit. Post ubi *Chisius* Pontifex Maximus *Alexandri VII.* nomine creatus est, Te in aulam suam adscivit, interque intimæ admissionis Cubicularios suos habuit. Ita verò dum per novem annos Romæ in arce illa sapientiæ, & theatro orbis Christiani versatus es, quantam non juris Canonici scientiam, quantam non rerum Ecclesiasticarum peritiam, usumque Tibi comparasti? ubi vel ipsum *Alexandrum* Pontificem, virum sapientissimum, & in omni genere scientiarum eruditissimum, quotidie differentem audire, omnium instar Professorum, Doctorumque esse potuit. Ob hanc virtutis doctrinæque æstimationem, Romæ absens à Tuis electus

b

Episco-

DEDICATIO.

Episcopus, & Princeps Imperij; Episcopatum juxta & Principatum, undique alienæ religionis potentia incinctum, ita in duodecimum annum administras, ut Te non minus in Principe, quàm in Episcopo Patrem Patriæ amplectantur Tui. Testis hæc ipsa imperij Tui felicitas, quæ in concordia Ordinum, publicæ pacis studio, vicinorum Principum amicitia, suavitate gubernationis, defensione Catholicæ religionis, templis ædificatis, instauratis, dotatis, & ornatis, Cœnobiorum fundatione, disciplina Cleri, populiq; Tuorum amore, & quod omnium caput est, integritate vitæ virtutumq; æstimatione conspecta est: ut vel eò fidus prudentum & literatorum Principum, decus integerrimorum Episcoporum, & *forma gregis ex animo* aspiciaris: quæ nisi concurrant, *plus sepe togæ, quàm lorica leserunt Rempublicam*, ex Tertulliani judicio. Provocavit olim D. Augustinus *lib. 2. cont. Julian.* pro veritate religionis, ad doctrinam & vitam Episcoporum, qui aut sese antecesserant, aut cum eo celebres vivebant: *Quid tu, inquit, iudices queris, ut causam tuam purges? ubi tot sanctos Doctores egregios, atque memorabiles Catholicæ veritatis habes defensores, Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Gregorium Nazianzenum, & Nyssenum, Ambrosium, Basilium, Joannem Chrysostomum, Innocentium, Hieronymum, ceterosque? quorum auctoritate ita fides defenditur, contra vos Pelagianos, sicut contra impios & Christi professos inimicos, ipsum defenditur Evangelium. Isti enim Episcopi sunt docti, graves, sancti, veritatis acerrimi defensores adversus garrulas vanitates; quod invenerunt in Ecclesia tenuerunt, quod didicerunt docuerunt, quod à Patribus acceperunt, hoc tradiderunt: nondum vobiscum apud vos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta est causa. Dammati nimirum eorum scriptis, antequam nati erant Pelagiani, Donatistæ, & Manichæi.*

Quemad-

D E D I C A T I O.

Quemadmodum hæc multis contendit Augustinus adversus *Julianum*, Pelagianæ factionis hominem. Hunc in modum nos primum provocamus ad *DD. Willibrordum, Suibertum, & duodecim illos Apostolicos viros ex Anglia submissos, ad DD. Bonifacium, Burchardum, Wigbertum, Sturmionem, Ludgerum*, magnos illos Gentium Doctores, per quos *Frisia*, vicinæque trans Rhenum provinciæ, Carolo Martello, & Pipino rege, Caroli Magni avo, & patre, barbari harum regionum populi excoli, & religio Christiana disseminari coepit, sanguine etiam Sacerdotum & Martyrum irrigata. Provocamus deinde ad omnes Episcopos, quos Carolus Magnus debellatis gentibus Saxoniarum primum imposuit, & qui eos professione, & defensione ejusdem Catholicæ fidei, usq; ad Lutherum, per non interruptam successionem, consecuti sunt Episcopi. Nimirum quotquot retro legendo, in Osnabrugensi Ecclesia, ad *D. Wihonem*; in Bremensi, ad *D. Willehadum, Ansgarium, & Rembertum*; in Monasteriensi, ad *D. Ludgerum, Gerfridum, & Alfridum*; in Halberstadiensi, ad *D. Hildegrium, D. Ludgeri fratrem, Thiatgrimum, Haymonem, & Hildegrium II.* In Mindensi, ad *Hercumbertum*; in Verdensi, ad *Suibertum*, magni illius Suiberti consanguineum; in Hildesimensi, ad *Guntherum*; in Paderbornensi nostra Ecclesia, ad *Hathumarum, & Baduradum*, quos Carolus Magnus ex nobilitate Saxonica obfides acceptos, *D. Burchardo Herbipolensium* Episcopo, in Christi religione excolendos transmiserat. Inde illi ex collegiis Canonicorum remissi ad Gentem suam, famâque sanctitatis conspicui, populos hujus diocesis Christianas leges docuerunt. In hac Episcoporum Paderbornensium serie & successionem, à Carolo Magno deductâ, post cæteros, immortalis diocesis hujus memoriâ, celeberramus *Theodorum* magnum Patrum Tuum, à quo urbs ex-

*Lib. 2.
lib. 4.
cont. Pelag. 2.
Epist.*

DEDICATIO.

pugnata, rebellium factio extincta, & diœcesis à novatorum erroribus perpurgata est. Ex hac fundatissima Furstenbergica familia, Te *Ferdinandum* Episcopum, Patruï magni gubernandi prudentiæ, zelo religionis, meritis in patriam, & gloriæ vestigijs inhærentem, numeramus: ad quem mihi contra adversarium vel hoc ipso nomine provocandum, quodd is intra sacre jurisdictionis Tuæ limites, antiquitus à Carolo Magno descriptos, *Superintendentem* sese, hoc est, *pseudo-Episcopum*, ferre audeat. Vetus quidem *Bilsfeldia* locus, ubi hoc ille sibi munus sumpsit, quem D. Suibertus Carolo Martello Principe Evangelij causâ adiit, & miraculo, doctrinâque illustravit, multis tum etiam ab idolorum cultu ad Christi fidem adductis: quemadmodum hæc à D. Marcellino ejus collegâ, & adiutore Sacerdote perscripta sunt. Sed nec D. Suibertus Lutheranam unquam doctrinam istic tradidit, nec Carolus Magnus istic, nec ullus Cæsarum ex Pontificis auctoritate, unquam Episcopi sedem constituit, nec ullus eò loci Episcopus confedit: ut jam extra dubitationem omnem de Nisano dixeris, quod Cyprianus de Novatiano ad Magnum scripsit: *Novatianus in Ecclesia non est, neque Episcopus computari potest, qui Apostolicâ traditione contemptâ, nemini succedens, à se ipso ordinatus est: aut quomodo pastor haberi potest, qui manente vero pastore, nemini unquam Episcopo ejus loci successit? O pastor & idolum*, inquit Vates sacer, qui vero etiam Pastori, ex hæreseos suæ scriptis insultare audet!

Hæc prima mihi ex Episcopi munere causâ, cur hoc responsum meum justæ defensionis, ad tuum judicium, tutelamque deferrem. Altera mihi ex illustribus tuis scriptis, ac *Monumentis Paderbornensibus* oblata, quibus Tu Francorum res gestas per Westfaliam, & Saxoniam, omnemque antiquitatis erudi-

DEDICATIO.

eruditionem complexus, Carolum Magnum domitorem Saxoniae, & Episcopatum primorum conditorem introduxisti, multisque ex omni Annalium memoriâ ostendisti, non aliam à Carolo Magno religionem, quàm Catholicam per Episcopos, Sacerdotes, Monachos, & Apostolicos viros ab eo evocatos, esse traditam doctamque: qualem exinde per omnes ad Lutherum ætates Saxonia coluit. At quâ nunc fide hæc à Te scripta, aut quâ veritate hæc à Te asserta credi poterunt, si Carolus Magnus partim Catholicum, partim Lutheranum fallacissimo huic scriptori, ex falsissimo scriptionis argumento permittamus? mixturamque illam religionis, quæ cum Luthe- ro primum cœpit, Carolo Magno adscribi patiamur? nec hîc alius relinquitur stultitiæ error, aut dementandi homines licentia, quàm ut ex alia quavis secta quilibet, Carolus Magnus suæ sectæ vendicet. Ac ne de Romana religione controversia sit, Carolus Magnus quater Romam profectus, Saxoniam primum Christo, & S. Petro obtulit, omniaque in ordinando religionis negotio, ex Hadriani, & Leonis Pontificum auctoritate, & consilio egit, ipsumque Leonem Pontificem Paderbornæ ad se venientem, honorificentissimè excepit, ac postquam hîc apud nos altare D. Stephano, & in monte Martis Ecclesiam D. Petro consecrasset, circumductus est à Carolo per has Saxoniae regiones, ad exornandam confirmandamque religionem Christianam, qualem Carolus Magnus ex Hadriani Pontificis præscripto invexerat. Hæc aliaque præclara in Tuis Monumentis eruditè, verèque perscripta leguntur, ut aut Te verum Episcopum nostrum, aut hunc ex nova Lutheri institutione maritum, ac pseudo-Episcopum, nos fallere necesse sit. Pari fide laborabit historia nostra Carolina, quæ secundum Tua Monumenta, per res gestas Caroli Magni in

DEDICATIO.

Saxonia contexta est, magnamque partem complectitur Romanæ religionis cultum, per Carolum & Episcopos introductum, Episcoporum labores, vitæ sanctimoniam, miracula, religionis sacra, Synodos, Leges, donationes, Sacerdotia, & cœnobîa condita, Cleri, & Monachorum institutum, moresque, & quicquid Catholicam, & avitam Majorum religionem, pietatemque spirare potest. Quæ omnia ut nos ex sacra Majorum hereditate possidemus, ita apud illos hæresis hujus sæculi pervertit, & evertit. Contrà hic fructus simul propositus, ut quæ in historiæ narratione exponi non poterant, his de Carolo libris illustrata plenius cognoscantur, & si cui lubeat, etiam tanquam historiæ quædam præludia accipiantur. Poterant quidem hæc, quæ de Carolo pertractavimus, paucis dici, & suâ brevitate incingi, verum quia adversarius tam multis Carolum Magnum Lutheranæ religioni obnoxium fecit, digressusque est in tot fidei controversias, per singula, quæ movit, paulo prolixius eundum fuit. Patere nunc, hoc quaecumque responsum cum tot libris, qui Tibi quotannis undique, tanquam Mæcenati, & doctissimo hujus sæculi Principi, ac Præsuli Germaniæ dicantur, in sinum patrocinijs Tui & benevolentiae deponi: nec aliud in his votum est meum, omniumque Tuorum, quàm ut Te Deus Gregi Tuo quàm diutissimè superstitem, & quàm felicissimè sospitem esse velit. Neuhusij, prid. Kal. Martias, Anno M DC LXXIV.

PRÆFA-